

17. 9. 2009

ID: 58093

Výše smluvní pokuty

Na nepřiměřenost smluvní pokuty nelze usuzovat z její celkové výše, je-li důsledkem dlouhodobého prodlení a s tím spojeným navyšováním o jinak přiměřenou „denní sazbu“ smluvní pokuty.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 1779/2006, ze dne 24.6.2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce G. Z., zastoupeného advokátem, proti žalované V. B., zastoupené advokátem, o zaplacení 196.000,- Kč, vedené u Okresního soudu v Novém Jičíně pod sp. zn. 6 C 99/2003, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 14. června 2006, č. j. 56 Co 545/2005-75, tak, že rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 14. června 2006, č. j. 56 Co 545/2005-75, se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Žalobce se po žalované domáhal zaplacení částky 196.000,- Kč, která představuje smluvní pokutu za období od 1. 5. 2001 do 27. 5. 2002. Uváděl, že účastníci uzavřeli písemnou smlouvu, v níž si vypořádali práva a povinnosti ze společného bydlení a vzájemné majetkové vztahy. V rámci tohoto vypořádání se žalovaná zavázala zaplatit mu do 30. 4. 2001 částku 240.000,- Kč a pro případ nesplnění tohoto závazku i smluvní pokutu ve výši 500,- Kč za každý den prodlení.

Okresní soud v Novém Jičíně rozsudkem ze dne 31. srpna 2005, č. j. 6 C 99/2003-52, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci 196.000,- Kč do tří dnů od právní moci rozhodnutí a rozhodl o nákladech řízení. Rozhodl tak poté, kdy jeho předchozí rozsudek ze dne 6. října 2003, č. j. 6 C 99/2003-15, Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 30. září 2004, č. j. 56 Co 143/2004-41, zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že účastníci jsou bývalí manželé, jejichž manželství bylo dne 30. 4. 2001 rozvedeno podle § 24a zákona o rodině. V souvislosti s rozvodem uzavřeli smlouvu o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práv a povinností společného bydlení pro dobu po rozvodu manželství. V této smlouvě se žalovaná zavázala zaplatit žalobci do 30. 4. 2001 na vypořádání veškerých majetkových vztahů a práv ze společného bydlení částku 240.000,- Kč po započtení náhrady škody do výše maximálně 20.000,- Kč a žalobce se zavázal nejpozději do 30 dnů od předání této částky odhlásit se z trvalého pobytu v dosavadním společném bydlíšti (tj. z rodinného domku čp. 185 v M.). Pro případ porušení těchto závazků si účastníci sjednali smluvní pokutu; žalobce se zavázal zaplatit žalované 500,- Kč za každý den prodlení se splněním svého závazku k vyklizení rodinného domu a odhlášení se z trvalého pobytu zde a žalovaná se zavázala zaplatit žalobci smluvní pokutu ve výši 500,- Kč za každý den prodlení se splněním svého závazku zaplatit mu vyrovnávací podíl do 20. 4. 2001. Soud neuvěřil tvrzení žalované, že smlouvu podepsala pod psychickým nátlakem, naopak vzal za prokázané, že tehdejší právní zástupkyně žalované pojem smluvní pokuty náležitě vysvětlila a nedoporučila jí nabízenou smlouvu o vypořádání práv a povinností podepisovat. Na základě takto zjištěného skutkového stavu dospěl k závěru, že účastníci uzavřeli platnou smlouvu o vypořádání práv a povinností ze společného bydlení a majetkových vztahů pro dobu po rozvodu. V ní si v souladu s § 544 odst. 1 obč. zák. platně sjednali smluvní pokutu pro případ porušení povinností vyplývajících ze smlouvy uzavřené dne 21. 2. 2001. Vzhledem k tomu, že žalovaná nedodržela smluvní povinnost uhradit žalobci do 20. 4. 2001 sjednaný vyrovnávací podíl,

má žalobce nárok na smluvní pokutu za období od 1. 5. 2001 do 27. 5. 2002 v celkové výši 196.000,- Kč.

Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 14. června 2006, č. j. 56 Co 545/2005-75, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu zamítl, a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů. Vycházeje ze skutkových zjištění soudu prvního stupně shodně s ním posoudil dohodu účastníků o vypořádání vzájemných majetkových vztahů a práv a povinností společného bydlení jako platný právní úkon. Odlišně vyhodnotil ujednání účastníků o smluvní pokutě. Tato ujednání shledal neplatnými pro nesrozumitelnost způsobenou jejich vnitřním rozporem. Zatímco v článku II bodě 4 smlouvy se žalovaná zavázala zaplatit žalobci částku 240.000,- Kč po započtení její pohledávky za žalobcem z titulu náhrady škody na havarovaném vozidle (tedy částku 240.000,- Kč sníženou o výši škody na věci, kterou žalobce způsobil), v článku III bodě 2 je povinnost žalované zaplatit smluvní pokutu vázána na porušení jejího závazku zaplatit žalobci 240.000,- Kč; v důsledku toho se nemohla smluvní pokuta stát splatnou. Odvolací soud nepřisvědčil soudu prvního stupně ani, pokud jde o hodnocení platnosti dohody o smluvní pokutě z hlediska souladu s dobrými mravy. Smluvní pokutu shledal nepřiměřeně vysokou (a tudíž v rozporu s dobrými mravy), neboť představuje 83% zajišťovaného závazku.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, v němž vytýká nesprávné právní posouzení věci. Nesouhlasí se závěrem, že ujednání o smluvní pokutě, kterou má platit žalovaná, je neplatné pro nesrozumitelnost. Oproti odvolacímu soudu prosazuje názor, že zajištěný závazek žalované je ve smlouvě jednoznačně specifikován a ze smlouvy lze výkladem rovněž dovodit, kdy žalovaná stihá povinnost zaplatit smluvní pokutu. Srozuměn není ani se závěrem, že ujednání o smluvní pokutě je neplatné i pro rozpor s dobrými mravy. V této souvislosti připomíná, že smluvní pokuta má motivační charakter a její splatnost vzniká pouze za předpokladu, že dlužník svůj závazek nesplní. Vzhledem k tomu, že výše smluvní pokuty představuje sazbu cca 2 promile z dlužné částky denně, nelze považovat ujednání o smluvní pokutě za nemravné. To ostatně vyplývá z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 2495/98, v němž ani smluvní pokuta ve výši 3 procenta z dlužné částky za každý den prodlení nebyla shledána nemravnou.

Dovolání bylo podáno včas k tomu oprávněnou osobou (žalobcem) za splnění podmínky zastoupení dovolatele advokátem a je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.

Podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. dovolací soud přezkoumá rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu, ve kterém byl jeho výrok napaden; přitom je vázán uplatněnými dovolacími důvody včetně jejich obsahového vymezení dovolatelem. Z § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. vyplývá povinnost dovolacího soudu přihlídnout k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a / a b/ a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Žalobce v dovolání netvrdí, že se v řízení vyskytly vady, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a existence těchto vad nevyplývá ani z obsahu spisu.

Prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. lze namítat, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Právní posouzení věci je nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, nebo ze skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry. Právní posouzení je rovněž nesprávné, není-li úplné, tzn. jestliže soud učinil právní závěr, aniž při jeho utváření zohlednil všechny relevantní skutečnosti.

V rámci zmíněného dovolacího důvodu dovolatel zpochybnil správnost závěru odvolacího soudu, že ujednání o smluvní pokutě obsažené v článku III smlouvy o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práv a povinností společného bydlení pro dobu po rozvodu manželství (tj. smlouvy ze dne 21. 2. 2001) je neplatné pro nesrozumitelnost a také pro rozpor s dobrými mravy.

Z hlediska skutkového stavu bylo v posuzovaném případě zjištěno, že účastníci uzavřeli dne 21. 2. 2001 smlouvu o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práv a povinností společného bydlení pro dobu po rozvodu manželství, v jejímž článku II odst. 4 se žalovaná „zavazuje zaplatit panu G. Z. (tj. žalobci) na vypořádání veškerých majetkových vztahů a práv ze společného bydlení částku 240.000,- Kč po započtení náhrady škody dle odst. 2 tohoto článku do 30. dubna 2001“. V článku II odst. 2 této smlouvy se uvádí, že žalobce uznává nárok žalované na náhradu škody, kterou jí způsobil poškozením jejího vozidla dne 27. 12. 2000, a zavazuje se zaplatit jí na náhradě této škody částku, kterou vynaloží na opravu vozidla ve značkovém servise, maximálně však 20.000,- Kč; toto ujednání obsahuje současně prohlášení žalobce, že „souhlasí se zápočtem této částky na jeho vypořádací podíl z této smlouvy, tj. na částku 240.000,- Kč dle odstavce 4 tohoto článku“. Článek III. smlouvy obsahuje ujednání účastníků o smluvních pokutách pro případ nesplnění zajišťovaných povinností účastníků. Žalobce se zavázal zaplatit žalované smluvní pokutu ve výši 500,- Kč za každý den prodlení se splněním každého závazku v případě, že nesplní svůj závazek vyklidit dům čp. 185 v M. a závazek odhlásit se z trvalého pobytu dle článku II odst. 5 smlouvy. Žalovaná se zavázala zaplatit žalobci smluvní pokutu ve výši 500,- Kč denně za každý den prodlení v případě, že nedodrží svůj závazek zaplatit žalobci částku 240.000,- Kč dle článku II. odst. 4.

Podle § 35 odst. 2 obč. zák. právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejenom podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem.

Citované ustanovení předpokládá, že o obsahu právního úkonu může vzniknout pochybnost, a pro ten případ formuluje výkladová pravidla, která ukládají soudu, aby tyto pochybnosti odstranil výkladem. Jazykové vyjádření právního úkonu zachycené ve smlouvě musí být proto nejprve vykládáno prostředky gramatickými (z hlediska možného významu jednotlivých použitých pojmů), logickými (z hlediska vzájemné návaznosti použitých pojmů) či systematickými (z hlediska řazení pojmů ve struktuře celého právního úkonu). Kromě toho lze obsah právního úkonu posoudit i podle vůle stran v okamžiku uzavírání smlouvy, přičemž podmínkou pro přihlídnutí k vůli účastníků je to, aby nebyla v rozporu s tím, co plyne z jazykového vyjádření úkonu. Interpretace obsahu právního úkonu soudem podle § 35 odst. 2 obč. zák. nemůže nahrazovat či měnit již učiněné projevy vůle; použití zákonných výkladových pravidel směřuje pouze k tomu, aby obsah právního úkonu vyjádřeného slovy, který učinili účastníci ve vzájemné dohodě, byl vyložen v souladu se stavem, který existoval v době jejich smluvního ujednání.

S přihlídnutím k uvedeným závěrům nelze přisvědčit odvolacímu soudu, že ujednání o smluvní pokutě obsažené v článku III smlouvy je podle § 37 odst. 1 obč. zák. neplatné pro nesrozumitelnost. Z hlediska jeho jazykového vyjádření je obsah článku III smlouvy jednoznačný; lze jej vyložit jen tak, že vůle účastníků směřovala k zajištění splnění vzájemných smluvních povinností, tedy závazku žalobce vyklidit dům čp. 185 v M. a odhlásit se z trvalého pobytu zde, a závazku žalované vyplatit žalobci do 30. 4. 2001 sjednaný vyrovnávací podíl. Logickým výkladem smlouvy (tedy porovnáním jednotlivých ujednání v jejich vzájemném kontextu) lze dovodit, že právem žalované bylo ponížít sjednaný vyrovnávací podíl (tj. částku 240.000,- Kč) o částku, již byla vyčíslena škoda, kterou jí žalobce způsobil na její věci (osobním automobilu), nejvýše však o 20.000,- Kč. Bylo přitom výlučně na žalované, aby do 30. 4. 2001 (tedy v dostatečném časovém prostoru cca 2 měsíců od uzavření smlouvy) zjistila výši této škody a provedla započtení své pohledávky z titulu náhrady škody na pohledávku žalobce z titulu majetkového vypořádání. Byl-li ve smlouvě zcela určitým způsobem vyčíslen tzv. vyrovnávací podíl, tj. částka, kterou se žalovaná zavázala zaplatit žalobci na vyrovnání majetkových vztahů po rozvodu manželství a bylo-li podle smluvního ujednání ponecháno na vůli žalované provést do sjednaného termínu (tj. do 30. 4. 2001) započtení vzájemných pohledávek, bylo také možné nepochybně stanovit zůstatek vyrovnávacího podílu (tj. rozdíl mezi částkou 240.000,- Kč a škodou vyčíslenou do maximální částky 20.000,- Kč). Nezaplacením vyrovnávacího podílu, resp.

takto vypočteného jeho zůstatku do 30. 4. 2001, vznikla žalované povinnost zaplatit žalobci smluvní pokutu. Neobstojí tudíž argumentace odvolacího soudu, že nemohla nastat splatnost smluvní pokuty.

Podle § 39 obč. zák. je neplatný právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům.

Právní úkon se přičí dobrým mravům, jestliže se jeho obsah ocitne v rozporu s obecně uznávaným míněním, které ve vzájemných vztazích mezi lidmi určuje, jaký má být obsah jejich jednání, aby bylo v souladu se základními zásadami mravního řádu demokratické společnosti. Dobré mravy tvoří společenský normativní systém, nýbrž jsou spíše měřítkem etického hodnocení konkrétních situací odpovídajícím obecně uznávaným pravidlům slušnosti, poctivého jednání apod. Dobré mravy jsou vykládány jako souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních. Ke konkretizaci takto obecně stanovených pravidel je třeba užít dalších vodítek, ze kterých lze usoudit, co je ve vztahu ke smluvní pokutě v souladu se společenskými, kulturními a mravními normami. Při zkoumání platnosti ujednání o smluvní pokutě z hlediska dobrých mravů je nutno uvážit funkce smluvní pokuty (preventivní, uhrazovací a sankční). Přiměřenost sjednané výše smluvní pokuty je třeba posoudit s přihlédnutím k celkovým okolnostem úkonu, jeho pohnutkám a účelu, který sledoval. V úvahu je třeba rovněž vzít výši zajištěné částky, z níž lze také usoudit na nepřiměřenost smluvní pokuty s ohledem na vzájemný poměr původní a sankční povinnosti.

V posuzovaném případě si účastníci sjednali smluvní pokutu ve výši 500,- Kč za každý den prodlení, což vzhledem k dlužné částce v minimální výši 220.000,- Kč představuje výši cca 0,23 % denně. Taková výše smluvní pokuty nepřekračuje její účel spočívající zejména v pohrůzce dostatečně citelnou majetkovou sankcí vůči dlužníku pro případ, že nesplní zajištěnou povinnost a v dostatečném zabezpečení věřitele proti případným škodám, které by mu mohly nesplněním zajištěné povinnosti vzniknout (k tomu srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 6. 2004, sp. zn. 33 Odo 588/2003, ze dne 27. 7. 2006, sp. zn. 33 Odo 810/2006, ze dne 23. 5. 2006, sp. zn. 33 Odo 1427/2005). Konečná výše smluvní pokuty byla plně závislá na době, po kterou žalovaná nedostála povinnosti, kterou sama smluvně převzala (od 1. 5. 2001 do 27. 5. 2002). Odvolací soud při hodnocení přiměřenosti smluvní pokuty nesprávně vycházel výhradně z její celkové výše (83 % zajištěné pohledávky), aniž vzal v úvahu, že byla důsledkem relativně dlouhé doby, která uplynula ode dne splatnosti zajištěné pohledávky do jejího zaplacení. Z pohledu přiměřenosti výše smluvní pokuty je však na místě hodnotit jinak smluvní pokutu sjednanou ve formě pevně stanovené částky a smluvní pokutu sjednanou formou určité sazby za stanovenou časovou jednotku. Pevně stanovenou smluvní pokutu ve výši téměř rovnající se výši zajištěné částky by bylo zřejmě možno (při současném zohlednění všech okolností daného případu) považovat za nepřiměřenou právě s ohledem na poměr mezi hodnotou zajištěné pohledávky a výší smluvní pokuty, kterou by v takovém případě byl dlužník povinen zaplatit i třeba jen za několik dnů prodlení. Stejně měřítko však nelze dobře použít, dosáhne-li celková výše smluvní pokuty 83 % zajištěné pohledávky v důsledku dlouhodobého prodlení dlužníka; zde výše smluvní pokuty plně odvisí od doby, po kterou dlužník své smluvní pokutou zajištěné povinnosti neplní - čím delší je doba prodlení, tím vyšší je smluvní pokuta. Jinak řečeno, na nepřiměřenost smluvní pokuty nelze usuzovat z její celkové výše, je-li důsledkem dlouhodobého prodlení a s tím spojeným navyšováním o jinak přiměřenou „denní sazbu“ smluvní pokuty. Opačný závěr je nepřijatelný, neboť by ve svých důsledcích zvýhodňoval dlužníka (čím déle by dlužník své povinnosti neplnil, tím více by byl zvýhodněn při posuzování případné nepřiměřenosti výše smluvní pokuty) a znamenal by zpochybnění funkcí, které má smluvní pokuta plnit.

Vzhledem k výše uvedenému lze uzavřít, že smluvní pokuta sjednaná ve výši 0,23 % z dlužné částky za každý den prodlení (500,- Kč denně) je s ohledem ke všem okolnostem daného případu přiměřená a ujednání o smluvní pokutě není proto neplatné ani podle § 39 obč. zák. pro rozpor s dobrými

mravy.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ušlý zisk](#)
- [Škoda vzniklá provozní činností](#)
- [Styk dítěte s osobou společensky blízkou](#)
- [Spotřebitel](#)
- [Náležitě odůvodnění jako procesní záruka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Poučení účastníka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)